

การสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนผ่านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอ
ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
Communication of Community Identity through the
Cultural Wisdom of Woven Fabrics of Laos
Ethnic Groups in U Thong District, Suphan Buri Province

อารีญา จุ้ยจำลอง / Areeya Juichamlong^๑
เสาวลักษณ์ ศรีสุวรรณ / Saowalak Srisuwan^๒
พัชนี แสนไชย / Patchanee Sancha^๓
สุปราณี ศิริสวัสดิ์ชัย / Supranee Siriswattchai^๒
วิสิทธิ์ โพธิ์วัฒน์ / Wisit Potiwat^๔
อารยา วาตะ / Araya Wata^๕

Received: May 30, 2019 Revised: Apr 30, 2020 Accepted: May 12, 2020

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาการสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวผ่านปราชญ์ท้องถิ่นอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ๒) เพื่อผลิตภาพยนตร์สารคดีสั้นสื่อสาร

---

^๑ สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารองค์การ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

^๒ สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

^๓ สาขาวิชาภาพยนตร์และดิจิทัลมีเดีย คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

^๔ สาขาวิชาออกแบบกราฟิกและอินโฟร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

^๕ สาขาวิชาแอนิเมชันและดิจิทัลมีเดีย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อัตลักษณ์ชุมชนผ่านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ๓) เพื่อประเมินความพึงพอใจภาพยนตร์สารคดีสั้นสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนผ่านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในรูปแบบกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ผลการวิจัย พบว่า ๑) การสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชน ได้แก่ ไทยทรงดำ ลาวเวียง ลาวครั่ง มีจุดร่วมกันในแง่ มีการนับถือผีบรรพบุรุษและนับถือพุทธศาสนา แต่การนำผ้าทอไปใช้ในวิถีชีวิต พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาลสำคัญทางศาสนามีความแตกต่างกัน ๒) การผลิตภาพยนตร์สารคดีสั้น ในการวิจัยนี้ ได้นำกระบวนการมีส่วนร่วมทางมานุษยวิทยามาใช้ในการศึกษาข้อมูล โดยทำแผนที่เดินดิน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ และกระบวนการในการผลิตภาพยนตร์ เปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ลาวร่วมเป็นนักแสดง คัดเลือกเนื้อหา เพื่อผลิตเป็นภาพยนตร์สารคดีสั้นเรื่อง “ถิ่นทอ กู่ทอง” เวลา ๑๕ นาที ภาพยนตร์สารคดีสั้นจึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้เยาวชนและคนในชุมชน เกิดการรับรู้ ความภาคภูมิใจ และตระหนักในคุณค่าของผ้าทอเพิ่มขึ้น ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวทั้ง ๓ ชุมชน ในอำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ๓) ผลการประเมินความพึงพอใจภาพยนตร์สารคดีสั้น ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำลาวเวียง และลาวครั่ง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๓๐ คน พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ชุมชน ภูมิปัญญาผ้าทอลาว ภาพยนตร์สารคดี

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the communication of community identity through cultural wisdom of woven fabrics of Laos ethnic groups through local philosophers in

U Thong District, Suphan Buri Province, 2) to produce short documentary film to communicate the community identity through the culture wisdom of woven fabrics of Laos ethnic groups in U Thong District, Suphan Buri Province, and 3) to evaluate the satisfaction with foresaid short documentary film. This study used a qualitative research as the research design. Document analysis, In-depth interview, focus group were conducted through the participatory action research. The results of this research indicated 1) Communication of Community Identity District including Tai Song Dam, Lao Viang and Lao Khrang had common traditions in terms of respect for ancestral spirits and Buddhism. The differences found were the use of woven fabrics in the way of life, rituals, traditions and major religious festivals. In this research, 2) anthropological process was applied to study the data, conduct mapping, and create relationship between youth and adults. The participatory process was conducted in film production and opens an opportunity for Laos ethnic groups as characters. Content was selected to produce short documentary film titled “ Weaving U-Thong” with 15 minute duration. As these results, short documentary film is a tool to enhance the awareness, pride, and appreciation of young people and local people in the community. This leads to a network of exchanges between the communities of three Laos ethnic groups in U Thong District, Suphan Buri province. 3) Satisfaction with foresaid short documentary film assessment results of locals who live in Tai Song Dam, Lao Viang and Lao Khrang community, Suphan Buri province, 30 show that the very satisfied scale.

Keywords : Community Identity, Laos Woven Fabric Wisdom, Documentary Film

บทนำ

เมืองโบราณอุทุมพรทวารดี ครอบคลุมพื้นที่ใน ๒ เทศบาล คือ เทศบาล ตำบลอุทุมพร และเทศบาลตำบลท้าวอุทุมพร อำเภอลำปาง จังหวัดสุพรรณบุรี องค์กรการบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) จัดให้เมืองนี้เป็นต้นแบบของการเรียนรู้ที่มีชีวิต เป็นสถานที่ที่มีประวัติศาสตร์ แต่เดิมเคยเป็นศูนย์กลางการค้าขายที่สำคัญ อีกทั้งคงยังมีวิถีชีวิต ความเชื่อ และวัฒนธรรม ประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ในอำเภอลำปางมีชาติพันธุ์ลาวอพยพมาตั้งถิ่นฐานจำนวนมาก จากข้อมูลพบว่าชาติพันธุ์ลาวเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ที่ปรากฏหลักฐานในการเคลื่อนย้ายเข้ามาสู่ดินแดนประเทศไทย เมื่อสมัยต้นรัตนโกสินทร์ เนื่องจากสงครามที่นำไปสู่การกวาดต้อนผู้คนมาจากบ้านเมืองทางฝ่ายเหนือ ประกอบด้วยผู้คนหลายกลุ่มหลายพื้นที่ ซึ่งถูกเหมารวมเรียกว่าลาวทั้งหมด (วลัยลักษณ์ ทรงศิริ, ๒๕๕๙) สำหรับความเป็นมาของชาวลาวในอำเภอลำปางนั้น มาจากในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เจ้าอนุวงศ์จากนครเวียงจันทน์คิดกบฏต่อแผ่นดินตั้งตนเป็นใหญ่ รัชกาลที่ ๓ จึงได้ไปปราบปรามที่ทุ่งสัมฤทธิ์ และได้กวาดต้อนผู้คนชาวลาวมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนแถบจังหวัดลพบุรี สระบุรี สิงห์บุรี และสุพรรณบุรี ฯลฯ การอพยพย้ายถิ่นฐานบ้านเรือนนั้นได้กระทำกันเป็นระยะ ๆ ติดต่อกันเรื่อยมา จนเกิดเป็นตำนานเล่าขานกันมาถึงบรรพบุรุษของชาวลาวในพื้นที่อำเภอลำปาง จังหวัดสุพรรณบุรี (นลินี ย้อนเพชร, ๒๕๕๑)

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานสุพรรณบุรี จัดโครงการอุทุมพรอารยธรรมสุวรรณภูมิ "สืบสานประเพณีวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ๕ ชนเผ่าอุทุมพร" ได้แก่ ไทยพื้นถิ่น ไทยจีน ไทยเวียง (ลาวเวียง) ไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) และลาวครั่ง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี ชาวบ้านเรียกขานกันอีกอย่างว่า "เมืองสามลาว" คือ ไทยทรงดำ

ลาวเวียงและลาวครั่ง แต่คนส่วนใหญ่เป็นไทยทรงดำตำบลบ้านดอน (แคน สาริกา, ๒๕๕๘) และลาวเวียง ตำบลดอนคา มีการทอผ้าเพื่อใช้ใน ชีวิตประจำวัน และนำออกจำหน่ายกลายเป็นสินค้า ชาวลาวในอำเภออุ้มทอง ปัจจุบันผ้าพื้นเมืองของไทย ในภาคต่าง ๆ กำลังได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟู และ พัฒนา รวมทั้งได้รับการส่งเสริมให้นำมาใช้สอยในชีวิตประจำวันกันอย่าง กว้างขวางมากขึ้น ดังนั้นจึงได้มีการปรับปรุงพัฒนาสีสันทัน คุณภาพ และลดราคา ให้เข้ากับรสนิยมของตลาด สำหรับภาคกลางตอนบน (จังหวัดพิษณุโลก พิษณุ ทรอุดรดิตถ์ และสุโขทัย) และภาคกลางตอนล่าง (จังหวัดอุทัยธานี ชัยนาท สุพรรณบุรี สระบุรี ลพบุรี นครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี ฯลฯ) คนไทยลาวเหล่านี้ ยังรักษาวัฒนธรรม และเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นไว้ได้ โดยเฉพาะวัฒนธรรมการ ทอผ้าของผู้หญิงที่ใช้เทคนิคการทำตีนจกและชิด เพื่อตกแต่งเป็นลวดลายบน ผ้าที่ใช้ลงในประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ หรือทำใช้ในวิถีชีวิต ได้แก่ ที่นอน หมอน ผ้าห่ม ผ้าเช็ดหน้า ผ้าขาวม้า ฯลฯ แม้ว่าในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ และสังคมเปลี่ยนแปลง ก็ยังยึดอาชีพทอผ้าเป็นอาชีพรองจากการทำนา ทำไร่ ซึ่งเป็นอาชีพหลัก (วิบูลย์ ลีสุวรรณ, ๒๕๕๙) สำหรับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติ พันธุ์ลาวในพื้นที่อำเภออุ้มทอง มีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่โดดเด่นสามารถนำมา สื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและยกระดับรายได้ของชุมชนในอำเภออุ้มทอง ได้เป็นอย่างดี การสื่อสารอัตลักษณ์ผ่านวัฒน ธรรมภูมิปัญญาผ้าทอ จะสามารถส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนต่าง ๆ พัฒนาศักยภาพการจัดการ ทั้งในเรื่องของการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนสามารถนำเอา วัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิมกลุ่มชาติพันธุ์ลาวมาเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวไทย และชาวต่างชาติได้รับทราบ ประกอบกับข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่ ทำให้ ทราบว่าชุมชนต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ได้แก่ ไทยทรงดำ ลาวเวียง และลาวครั่ง มีจุดเด่นด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตและความสามารถในการผลิต สินค้าตามภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชน ดังนั้นจึงสามารถส่งเสริมเรื่อง การท่องเที่ยวที่มีความสอดคล้องกับโมเดลไทยแลนด์ ๔.๐ คือการสร้าง ความเข้มแข็งจากภายใน (Strength From Within) และการเชื่อมโยงกับ

ประชาคมโลก (Connect to the World) โดยมีเป้าหมายครอบคลุมใน ๔ มิติ คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความอยู่ดีมีสุขทางสังคม การยกระดับคุณค่า มนุษย์ และการรักษาสິงแวดล้อม ดังนั้นหากชุมชนต่าง ๆ เข้าถึงโอกาสในการพัฒนาความรู้และความคิดสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับความต้องการของ ชุมชนเองจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ชุมชนและการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืนได้ต่อไป

คณะผู้วิจัยเล็งเห็นถึงการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต ภาพยนตร์สารคดีสั้นเพื่อให้เยาวชน คนในชุมชนเข้าใจ เห็นคุณค่า และส่งเสริม การท่องเที่ยวกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ในอำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีด้วย การสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนและสื่อสารออกไปให้กับคนภายนอกรับทราบ โดยใช้การเล่าเรื่องผ่านภาพยนตร์สารคดีสั้น ที่เป็นเครื่องมือสำคัญรวมศาสตร์ และศิลป์หลายแขนงไว้ด้วยกัน ทั้งเรื่องภาพ การจัดองค์ประกอบศิลป์ การคัดเลือกแบบเสื้อผ้า การเขียนบทภาพยนตร์ (ที่ต้องเขียนโดยอาศัยความรู้ ทางประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ ฯลฯ) การแสดงอารมณ์ด้วยสีหน้าและท่าทาง การทำภาพด้วยเทคนิคพิเศษ การคัดเลือกเพลงประกอบภาพยนตร์ การสร้างฉาก และอื่น ๆ อีกมากมาย รวมกันเป็นภาพยนตร์เรื่องหนึ่ง ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้คณะผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษา เพื่อค้นหากล่องสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนผ่านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอของกลุ่ม ชาติพันธุ์ลาว ที่อาศัยอยู่ในอำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ว่ามีจุดเด่นหรือ ลักษณะเฉพาะตัว และมีคุณค่าอย่างไร โดยศึกษาจากมุมมองของคนในชุมชน การสืบค้นและคัดเลือกอัตลักษณ์ โดยตระหนักถึงการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการ ใช้สิทธิ์ความเป็นเจ้าของพื้นที่เจ้าของวัฒนธรรมด้วยตนเอง พร้อมทั้งมาเป็น เนื้อหาในการผลิตภาพยนตร์สารคดีสั้น เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ผ้าทอของชุมชน ให้เป็นที่รู้จักผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยเฉพาะผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย เพื่อยกระดับ รายได้เศรษฐกิจชุมชนทั้งในแง่ของการท่องเที่ยว และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เพิ่มมากขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานความเป็นตัวตนที่ แท้จริงของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวผ่านปราชญ์ท้องถิ่น อำเภ่อู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
๒. เพื่อผลิตภาพยนตร์สารคดีสั้น สื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนผ่านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว อำเภ่อู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
๓. เพื่อประเมินความพึงพอใจภาพยนตร์สารคดีสั้น สื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนผ่านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว อำเภ่อู่ทองจังหวัดสุพรรณบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

๑. ขอบเขตด้านพื้นที่ เลือกศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ลาว ได้แก่ ตำบลบ้านดอน ตำบลดอนคา เทศบาลตำบลท้าวอู่ทอง อำเภ่อู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
๒. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ ๑ ประชากร สำหรับการศึกษเชิงคุณภาพ เพื่อสืบค้นอัตลักษณ์ชุมชนผ่านผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ได้แก่ ไทยทรงดำ ลาวเวียง และลาวครั่ง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจงชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการผลิตผ้าทอ เป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐ เก็บข้อมูลเชิงลึกจากปราชญ์ ผู้อาวุโส และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ในการผลิตผ้าทอ โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ที่ยาศัยอยู่ในอำเภ่อู่ทอง มาตั้งแต่เกิด หรือเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์พื้นที่อย่างลึกซึ้ง เป็นที่เคารพและยอมรับของคนในชุมชน

ตอนที่ ๒ ประชากร สำหรับการศึกษเชิงคุณภาพ ผู้นำกลุ่มด้านการอนุรักษ์ผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวท้องถิ่นในชุมชนที่แสดงถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของชุมชนเกี่ยวกับ ผ้าทอในอำเภ่อู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ อนุรักษ์ ฟื้นฟูและ สืบ

ทอดผ้าทอได้แก่ ไทยทรงดำ (ตำบลบ้านดอน) ลาวเวียง (ตำบลดอนคา) และลาว
ครั่ง (เทศบาลตำบลท้าวอุ้มทอง)

ตอนที่ ๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ที่อยู่อาศัยในอำเภออุ้มทอง
จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีเชื้อสายชาติพันธุ์ลาว ได้แก่ ไทยทรงดำ (หมู่ ๖ ตำบล
บ้านดอน) ลาวเวียง (หมู่ ๑ ตำบลดอนคา) ลาวครั่ง (หมู่ ๑๐ เทศบาลตำบล
ท้าวอุ้มทอง) มีส่วนร่วมในการผลิตและประเมินความพึงพอใจภาพยนตร์สารคดีสั้น

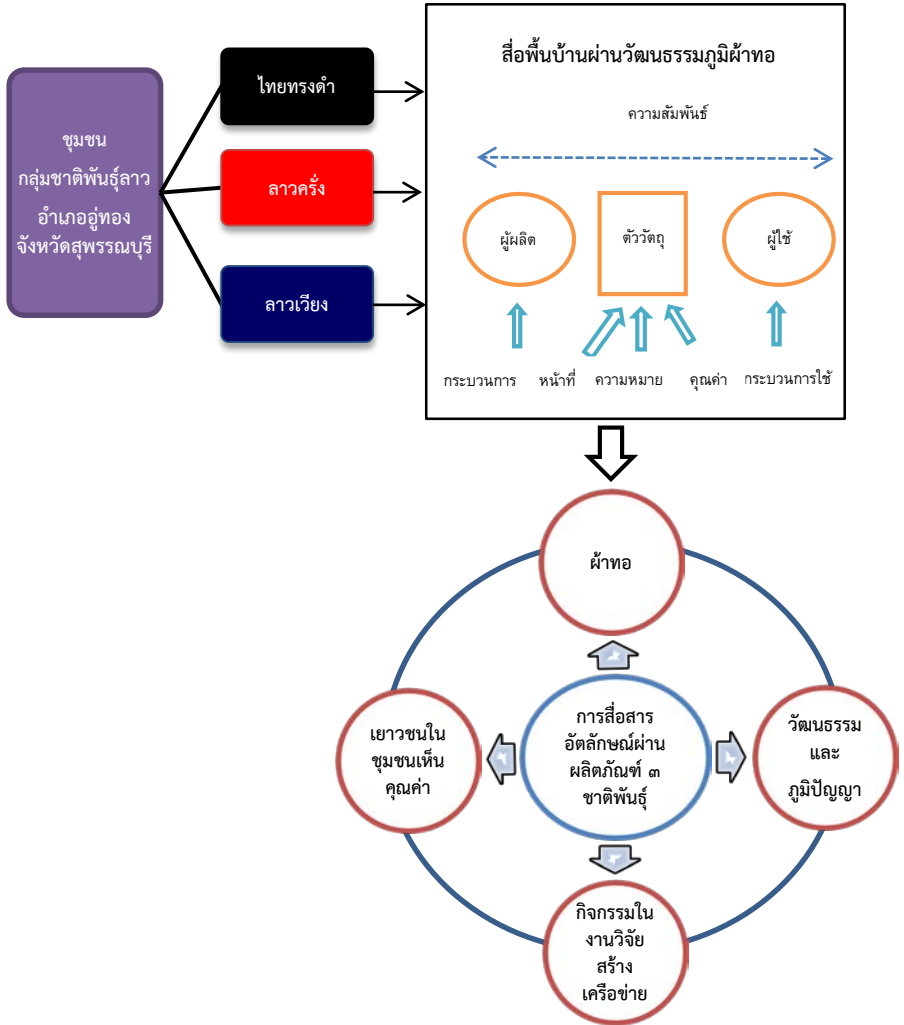
๓. ขอบเขตด้านเนื้อหาหรือตัวแปรที่จะศึกษา คือ ตัวแปรอิสระ ได้แก่
การสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวผ่านภูมิปัญญาผ้าทอ ตัวแปรตาม
ได้แก่ กระบวนการผลิตภาพยนตร์สารคดีสั้น การประเมินผลความพึงพอใจ
ภาพยนตร์สารคดีสั้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

ตอนที่ ๑ การศึกษาการสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนด้านวัฒนธรรม
ภูมิปัญญาผ้าทอ ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวผ่านปราชญ์ท้องถิ่น อำเภออุ้มทอง จังหวัด
สุพรรณบุรี เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันระหว่างเยาวชน
และผู้ใหญ่ในชุมชน การรวบรวมข้อมูลและค้นหาอัตลักษณ์ผ้าทอของกลุ่มชาติ
พันธุ์ลาว ทั้ง ๓ ชุมชน ประกอบด้วย ไทยทรงดำ ลาวเวียง ลาวครั่ง ที่มี
การสื่อสารผ่านผ้าทอในวิถีชีวิตของชุมชน โดยใช้กรอบแนวคิดสี่พื้นบ้าน
ของกาญจนา แก้วเทพ (๒๕๕๑) ในการศึกษา (ภาพที่ ๑) ประกอบด้วย บริบท
ของการผลิต (Context of Production) ในที่นี้บริบทของการผลิตจะพิจารณาทั้ง
ผู้ผลิต (Producer) และกระบวนการใช้วัตถุดิบ (Utilization) โดยมีแนวคิดที่ว่า
สื่อวัตถุประเภท ผ้าทอ หรือก็คือเครื่องแต่งกาย สามารถแสดงลักษณะสองด้านของ
มนุษย์คือ ด้านที่เป็นผู้ผลิต และด้านที่เป็นผู้ใช้วัตถุดิบ ดังนี้ ผู้ผลิตหรือผู้ทอผ้า
(Producer) กระบวนการผลิต ผู้ใช้กระบวนการ (วาระโอกาสในการใช้)
ชีวิตประจำวัน โอกาสพิเศษ (พิธีกรรม) งานประเพณี สืบสานวัฒนธรรม
ช่องทางการสื่อสาร (Channel) สาร (Message) ได้แก่ ความหมาย คุณค่า บทบาท
หน้าที่ องค์ประกอบดังกล่าวนำมาเป็นกรอบในการอธิบาย ลาวแต่ละชาติพันธุ์มี

ขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ ๑) การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ คณะผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลพื้นฐานของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ๒) จัดประชุมรวมกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเพื่อประมวลความรู้เนื้อหาเกี่ยวกับการสื่อสารอัตลักษณ์ผ่านผ้าทอในวิถีชีวิต และกลยุทธ์การเล่าเรื่องราว (Storytelling) ๓) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เรื่องเล่า (Narrative Analysis) ๔) นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของการพรรณนาวิเคราะห์ภาพถ่าย ตาราง และแผนภาพ นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Method) ได้แก่ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากเอกสารที่มีแหล่งที่มาที่เชื่อถือได้ โดยพิจารณาจากสำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ และการอยู่ในระบบฐานข้อมูล TCI ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอของชุมชน อาทิ ช่างทอผ้าชาวลาว ผู้อาวุโส และผู้นำชุมชน ผู้เชี่ยวชาญภายนอก อาทิ นักวิชาการด้านวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวในสถาบันอุดมศึกษา ประชาชนและผู้รู้ชาวลาวในประเทศไทย ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ดังนี้

ภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดการสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนผ่านวัฒนธรรม
สุพรรณบุรี

(ที่มา: อารียา จุ้ยจำลอง และคณะ, ๒๕๖๑ก)

ตอนที่ ๒ การผลิตภาพยนตร์สารคดีสั้น สื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอ ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว อ่าเกอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี หลังจากได้อัตลักษณ์ด้านภูมิปัญญาผ้าทอจาก วัตถุประสงค์ที่ ๑ คณะผู้วิจัยได้ผลิตภาพยนตร์สารคดีสั้นเรื่อง “ถิ่นทอ อู่ทอง” สำหรับการผลิตออกแบบเนื้อหา เพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ชุมชนชาติพันธุ์ลาว ซึ่งจะเน้นไปที่การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญในการออกแบบเนื้อหาและการแสดง ถ่ายทอดเป็นตัวละครในการนำเสนอเรื่องราวด้วยการให้โอกาสบุคคล หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ ในการร่วมคิดบทภาพยนตร์สารคดีสั้น และการแสดง แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์อย่างสร้างสรรค์ ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการด้วยความสมัครใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมที่ได้ตั้งไว้ โดยกระบวนการดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งในแต่ละชุมชนจะมีความเหมือนและแตกต่างกันตามสภาพทางสังคมของทั้ง ๓ ชาติพันธุ์ลาว มีดำเนินการ ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การเตรียมการก่อนการถ่ายภาพยนตร์ (Pre Production) โดยการศึกษาค้นคว้า (Research) ประเด็นคำถามที่มีต่อการสื่อสารอัตลักษณ์ ด้านภูมิปัญญาวัฒนธรรมผ้าทอ แล้วและนำเรื่องราวเหล่านั้นมาออกแบบเนื้อหา ภาพยนตร์สารคดีสั้น ที่มีความยาว ๑๕ นาที เพื่อให้เกิดความรู้และเข้าใจอัตลักษณ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอ ของชาติพันธุ์ลาว โดยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร งานวิจัย วรรณกรรม และผลงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องและวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสำรวจข้อมูลพื้นฐานจาก

๑) จัดประชุมกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ได้แก่ ไทยทรงดำ ลาวเวียง และลาวครั่ง โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นผู้สื่อสารเรื่องราวของชุมชนตนเองนำแผนที่เดินดิน ที่ได้จากการทำกิจกรรม การสนทนากลุ่ม (Focus Group) มาบอกกล่าว พาคณะผู้วิจัยไปยังเส้นทางและสถานที่สำคัญ ๆ ของชุมชน รวมถึงช่วยคัดเลือกเนื้อหาบอกเล่าเรื่องราวที่สามารถสื่อความหมายได้ตรงกับความต้องการชุมชน

๒) ตัวละคร ในการถ่ายทำเป็นชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง ๓ ลาว บอกว่าเรื่องราวของชุมชน ดังนี้ ไทยทรงดำ ตัวละคร นายอธิป ย้อนเพชรหรือ บ่าวตุ้ ผู้ก่อตั้งศูนย์ฟื้นฟูวัฒนธรรมไตดำโบราณ เอ็มอู้ หญิงชราในชุมชน ที่ยังคงวิถีชีวิตแบบไทยทรงดำดั้งเดิม ลาวเวียง ตัวละคร จันทนา จุลโพธิ์ หัวหน้ากลุ่มทอผ้าตีนจกและผ้าทอพื้นบ้าน บังอร นนท์แก้ว ผู้เชี่ยวชาญด้านการทอผ้าของชุมชนลาวเวียง และภูซิชย์ นิลทมร หรือบ่าวเอ็ม เขียวชนผู้สืบสานภูมิปัญญาผ้าทอของลาวเวียง ลาวครึ่ง แว่ว สว่างแจ้ ประธานกลุ่มวงเกษตรชุมชนบ้านดงเย็น

๓) สถานที่ในการถ่ายทำ (Location) จากสถานที่อาศัยอยู่จริงทั้งหมด วางโครงสร้างของบทภาพยนตร์สารคดีสั้นเอาไว้แบบหลวม ๆ โดยให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ข้อมูลชุดความจริงในสถานการณ์จริง เพื่อจะได้ถ่ายทอดเรื่องราวและเหตุการณ์ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด นำมาเขียนบทเชิงโครงสร้าง สรุปเนื้อหาที่จะถูกนำเสนอและการทำข้อมูลเชิงพื้นที่สำหรับใช้ในการถ่ายทำภาพยนตร์สารคดีสั้น หลังจากได้ข้อมูลด้านเนื้อหา นำกลุ่มคำที่ได้มาสรุปเป็นแก่นเรื่อง (Theme) ให้สมบูรณ์ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด และเนื้อหาดังกล่าวมาเขียนเป็นภาพยนตร์ภายใต้แก่นเรื่องที่ถูกกำหนดไว้ จากนั้นเขียนเรื่องย่อ (Synopsis) เป็นเรื่องราวของ ๓ ชาติพันธุ์ลาวที่อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิมาหลายแผ่นดิน ใช้ผ้าทอพร้อมกับความศรัทธา ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษชำระรักษาความเป็นอัตลักษณ์ภูมิปัญญาผ้าทอของชาติพันธุ์ลาว ที่ฝากไว้ให้ลูกหลานในปัจจุบันได้สืบทอด

๔) สำหรับโครงเรื่อง (Plot) เป็นเรื่องราววัฒนธรรมภูมิปัญญาการทอผ้าของทั้ง ๓ ชาติพันธุ์ โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น ๓ ตอน ตอนแรกเล่าเรื่องของชาติพันธุ์ไทยทรงดำ เรื่องราวเล่าผ่านเอ็มอู้ ที่ยังคงวิถีชีวิตแบบคนไทยทรงดำ ตั้งแต่การแต่งกายและทรงผม ตอนที่สอง เล่าเรื่องของชาติพันธุ์ลาวเวียง เป็นชาติพันธุ์ที่ยังคงสืบสานการทอผ้าตีนจก แม่บังอรผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการทอผ้าในชุมชนไม่หวงความรู้อยากถ่ายทอดให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้สืบทอด ส่วนบ่าวเอ็มเขียวชนในชุมชนก็ให้ความสำคัญและพร้อม

สืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอมรดกภูมิปัญญาจากบรรพชน ตอนที่สาม เล่าเรื่องของชาติพันธุ์ลาวครั้ง ที่ทำมรดกภูมิปัญญาผ้าทอหลงหายไปตามกาลเวลา ผ้าทอ ๓ ผืนสุดท้ายของชาติพันธุ์ลาวครั้งที่ยังคงหลงเหลือในชุมชน สำหรับการออกแบบโครงสร้างบทภาพยนตร์ (Structure) จะเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญและการสร้างสรรค์เนื้อหาของบทภาพยนตร์สารคดีสั้น โดยอยู่บนพื้นฐานใกล้เคียงความจริงมากที่สุด ดังนั้นการเขียนโครงสร้างของบทภาพยนตร์สารคดีสั้นมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้เนื้อหาที่ใกล้เคียงเรื่องราวของชุมชนลาวทั้ง ๓ ชาติพันธุ์ ชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงเนื้อหาและพื้นที่ (Location) ในการถ่ายทำแก่นเรื่อง (Theme) ที่ถูกนำเสนอข้างต้น นำมาออกแบบจากการลงพื้นที่และเก็บข้อมูลเป็นข้อมูลในเชิงกว้าง และนำข้อมูลเหล่านั้นมาสรุปเป็นประเด็นในการนำเสนอผ่านบทภาพยนตร์สารคดีสั้น

๕) ประเด็นสำคัญของเรื่อง (Theme) ในประโยคขยายของภาพยนตร์ (Logline) คือ วัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอ เป็นพลังในการขับเคลื่อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ๓ ลาว กลุ่มเป้าหมายภาพยนตร์สารคดีสั้น ในการสร้างคุณค่าการรับรู้อัตลักษณ์ให้กับเยาวชนในพื้นที่เพื่อให้เกิดความสำนึก และความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ตนเอง เพื่อสื่อสารไปยังบุคคลภายนอกให้เกิดการท่องเที่ยวในอนาคต การกำกับภาพยนตร์จะเน้นเล่าเรื่องตามรูปแบบวิถีความเป็นจริง โดยใช้กล้องบันทึกภาพเหตุการณ์ และการให้ตัวละครทำซ้ำในสิ่งที่ทำอยู่ในชีวิตประจำวัน สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนประเด็นเยาวชนและการทอผ้ามีโครงเรื่องขยาย (Treatment) ดังนี้ ๑) ชาติพันธุ์ไทยทรงดำ บ่าวตุ้ หนุ่มวัย ๒๘ ปี ลูกหลานแห่งชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ผู้มีพรสวรรค์ด้านการทอผ้าและเป็นผู้ก่อตั้งศูนย์ฟื้นฟูวัฒนธรรมไตดำโบราณด้วยการพยายามฟื้นฟูการทอผ้า ๒) ชาติพันธุ์ลาวเวียง แม่จันทนา ผู้นำชุมชนด้านการทอผ้า เริ่มมีการฟื้นฟูการทอผ้าตีนจก ยังคงเน้นการทอผ้าและใส่ในโอกาสสำคัญ ๆ รวมถึงให้ความสำคัญด้านการทอผ้า และมองเห็นการอนุรักษ์การทอเพื่อไม่ให้สูญหายไป ๓) ชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในอดีตเคยมีการทอผ้า ปลุกฝ้ายแต่พอบรรพชน

ได้เสียชีวิตไป วิธีชีวิตการทอผ้าก็หายไปด้วย หลงเหลือเพียงแค่ผ้าโบราณ ที่อยู่ในชุมชนแค่ ๓ ผืนสุดท้ายเท่านั้นที่บ้านของยายบุญอายุ ๘๙ ปี

ขั้นตอนที่ ๒ การถ่ายทำภาพยนตร์สารคดีสั้น (Production) ในกระบวนการผลิตผู้กำกับต้องทำหน้าที่สำคัญในการขับเคลื่อนกองถ่ายและมีความเข้าใจกับบทบาท (Story Board) รวมถึงพื้นที่การถ่ายทำได้เป็นอย่างดี ตั้งแต่การเตรียมการก่อนการถ่ายทำ (Pre-Production) และมีการร่วมกันทำงานด้วยความเข้าใจกันเป็นอย่างดีระหว่างผู้กำกับและ ผู้กำกับภาพ มีการประชุมทีมงานเป็นการซักซ้อมความเข้าใจ และตรวจสอบความพร้อมก่อนที่จะยกกองถ่ายทำเป็นการเคลื่อนกองถ่ายสู่การปฏิบัติงานในการถ่ายทำตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ ๓ หลังการถ่ายทำ (Post-Production) มีการดำเนินการดังนี้ ๑) การเตรียมการตัดต่อภาพยนตร์ ต้องคิดและเตรียมล่วงหน้าไว้แล้วตั้งแต่การถ่ายทำว่าต้องการตัดต่ออย่างไรในแต่ละช็อต ซึ่งมีข้อพิจารณาอยู่ ๒ ประเด็น คือ จะตัดตรงไหนและจะต่อเข้ากับภาพอะไร นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาถึงการเชื่อมต่อภาพด้วยวิธีการอะไร เช่น ตัดชนกันธรรมดา การใช้การจางภาพซ้อน จางเข้า/จางออก เป็นต้น ๒) การตัดต่อภาพและเสียงให้สัมพันธ์กัน ในการตัดต่อภาพยนตร์เป็นวิธีการของวิดีโอเรียกว่า ระบบการตัดต่อแบบ “Nonlinear” หรือ “NLE” คือ การที่ข้อมูลจากสัญญาณภาพและเสียงจะถูกบันทึกลงบนเครื่อง “Hard Drive” เพื่อการใช้งานในขั้นตอนต่อไป โดยมีจอภาพเพื่อสำหรับใช้ในการตรวจดู “Footage” ภาพยนตร์ หรือภาพในแต่ละช็อตที่เราบันทึกมา หลังการตัดต่อดำเนินการออกแบบโลโก้ภาพยนตร์ (Movie Logo) หรือกราฟิก ชื่อเรื่องมีแนวคิดที่ต้องการความเรียบง่ายที่สุด ใช้สีขาวและสีเหลืองทอง ให้เห็นถึงความสงบ เรียบง่าย และร่มเย็นอยู่ทอง เป็นเสมือนดินแดนแห่งอารยธรรมการทอผ้า การทำซับไตเติ้ลรายชื่อนักแสดง/ทีมงาน คำบรรยายใต้ภาพ จากภาษาลาวเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วยการแปลจากบทสัมภาษณ์ จากนั้นพิมพ์ให้พอดีในแต่ละประโยค ไม่ยาวมากเกินไป พอดีเหมาะสมกับคำพูดและอ่านได้ทัน ขนาดตัวอักษรคำนึงถึงผู้ชมว่า

อ่านออก เพลงประกอบเลือกใช้เพลง บรรเลงแบบคลาสสิกเพื่อยกระดับ ภาพยนตร์ให้สื่อสารในวงกว้างออกไป ไม่ยึดติดกับดนตรีอีสานแคน หรือโหวด

ตอนที่ ๓ ประเมินความพึงพอใจภาพยนตร์สารคดีสั้น สื่อสาร อัตลักษณ์ชุมชนผ่านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ผ่าน ภาพยนตร์สารคดีสั้น เรื่อง “ถิ่นทอ อู่ทอง” โดยใช้การมีส่วนร่วมชุมชน จาก ตัวแทนชุมชนทั้ง ๓ ชาติพันธุ์ จำนวนชาติพันธุ์ละ ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๓๐ คน โดยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ๒ รูปแบบดังนี้

๑) แบบสอบถามประเมินความพึงพอใจภาพยนตร์สารคดีสั้น โดยใช้ชุดคำถามเพื่อสะท้อนประเด็นด้านเนื้อหา เทคนิค และการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการเก็บข้อมูล วัดระดับความพึงพอใจ โดยใช้ค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ผล มีเกณฑ์ในการกำหนดระดับความพึงพอใจ ดังนี้

๑.๐๐ – ๑.๓๓	ระดับความพึงพอใจ	น้อย
๑.๓๔ – ๒.๖๗	ระดับความพึงพอใจ	ปานกลาง
๒.๖๘ – ๔.๐๐	ระดับความพึงพอใจ	มาก

๒) เวทีเสวนากลุ่ม บอกเล่าเรื่องแสดงความคิดเห็นจากการชม ภาพยนตร์และสิ่งที่ได้รับจากกระบวนการสื่อสารในโครงการวิจัย โดยใช้แบบ การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง นำผลที่ได้มาสรุปผลแบบพรรณนา (Description) ใช้วิธีการตรวจสอบ แบบ สามเส้า (Triangulation Method) ได้แก่ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของภาพยนตร์สารคดีสั้น จากนักวิชาชีพ/ นักวิชาชีพด้านการผลิตภาพยนตร์ ประชาชน ชุมชน และนักประวัติศาสตร์ชุมชน

ผลการวิจัย

ตอนที่ ๑ การสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอ ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวผ่านประชาชนท้องถิ่น อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยนำแนวคิดสื่อพื้นบ้าน ของกาญจนา แก้วเทพ (๒๕๕๑) นำมาเป็นกรอบใน การอธิบายการสื่อสารอัตลักษณ์ ผลการศึกษา พบว่า การสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชน

ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอ ของกลุ่มชาติพันธุ์สามลาว ในอำเภอ
อุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ไทยทรงดำ ลาวเวียง และลาวครั่ง ดังนี้คือ

ไทยทรงดำ บริบทของการผลิต (Context of production) การทอผ้า
จะเป็นกลุ่มของ ผู้หญิงสูงวัย ผู้หญิงวัยสาว และผู้ชายวัยหนุ่มมีความสามารถ
ด้านการทอผ้า โดยใช้ยังคงใช้ฝ้ายและไหม สีที่ใช้จะย้อมด้วยเคมี แต่ในปัจจุบัน
มีการฟื้นฟูการใช้สีจากธรรมชาติ เช่น คราม ประดู่ (ชุมชนบ้านดอน) สีที่เป็น
เอกลักษณ์ เป็นสีดำ ลวดลาย ปรากฏบนผืนผ้าทอของไทยทรงดำ ลายปะ คือ
ลายชอกกุด ลายปัก คือ ลายดอกจันทร์ ดอกแปด ดอกเต้า ดอกบานจ้าย
การสวมใส่ ที่เป็นอัตลักษณ์ สำหรับเด็ก ได้แก่ หมวก ชุดโตสำหรับเด็ก
ผู้ชายเสื้อฮี เสื้อโต ส้วงก้อม และผู้หญิง สวมใส่ ผ้าเปียว เสื้อน้อย เสื้อก้อม
ผ้าซิ่นลายแดงโม เจ้าพิธิ เพศชาย สวมใส่เสื้อกางเกงเป็นสีแดง เพศหญิง จะเน้น
นุ่งซิ่นมัดหมี่สีดำแดง วัตถุ เสื้อผ้าความหมายเป็นเครื่องยังชีพ สำหรับไทยทรงดำ
เสื้อฮี คือเสื้อประจำตัวเมื่อบรรลุนิติภาวะแล้ว แม่จะทอไว้มอบให้ลูกชาย และ
ภรรยาจะทอไว้มอบให้สามี การให้ความหมายของผ้าทอ สีที่ใช้ในการทอผ้ามี
ความหมายสื่อถึงสิ่งต่าง ๆ ประกอบด้วย สีแดง หมายถึง ความรัก เคารพนับถือ
เกาะเกี่ยว เชื่อมสัมพันธ์ สีดำ (รวมถึงโทนน้ำเงิน คราม) หมายถึง สีมงคล สี
แห่งชีวิตและจิตวิญญาณ เชี่ยวหมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่ม ที่มีความเจริญ
งอกงาม ความเจริญรุ่งเรือง สีส้มหรือสีเหลืองหมายถึง ความเข้มแข็ง มั่นคง
สีขาว หมายถึง สิ่งก่อเกิดใหม่ สีแห่งขนบธรรมเนียมประเพณี ในงานศพของ
ไทยทรงดำลูกหลาน (ยกเว้นลูกเขยลูกสะใภ้) จะใส่เสื้อสีขาว ดำรงรักษา
ความเชื่อที่มีมาแต่เดิม แสดงอัตลักษณ์ของคนพลัดถิ่น เชื่อมร้อยความรู้สึก
ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน บ่งบอกสถานภาพความเป็นเครือญาติ และแสดงความ
เคารพบรรพบุรุษ หน้าผ้าทอ นำมาทำเสื้อผ้า การสวมใส่ผ้าทอ ใช้ใน
ชีวิตประจำวัน ได้แก่ ที่บ้าน วัด งานประเพณี พิธีกรรม การออกร้านจำหน่าย
ผลิตภัณฑ์ผ้าทอของไทยทรงดำ การจัดแสดงประเพณีวัฒนธรรมให้คนต่างถิ่นชม
การเปิดชุมชนเป็นโฮมสเตย์ คุณค่าของผ้าทอ เสื้อผ้าที่ใช้ยังทำหน้าที่สืบทอด
ความเชื่อของชาวไทยทรงดำได้อย่างเหนียวแน่นสร้างอัตลักษณ์ที่เด่นชัด

สืบสานและอนุรักษ์ศิลปะที่มีคุณค่าไปยังรุ่นต่อ ๆ ไป สำหรับผู้ใช้ผ้าทอและเครื่องแต่งกาย ในชีวิตประจำวัน ผู้ชายสวมใส่ เสื้อโตะ ส้วงก้อม ผู้หญิง สวมใส่ ใช้ผ้าเปียว เสื้อน้อย เสื้อก้อม ผ้าซิ่นลายแดงไหม และในโอกาสพิเศษ (พิธีกรรม) ผู้ชายสวมใส่ (ศพชาย) เสื้อฮี ส้วงฮี ผู้หญิงสวมใส่ (ศพหญิง) เสื้อฮี ผ้าซิ่นแดงไหม ส่วนเขย และสะใภ้จะใส่เสื้อฮีกลับด้านในมาไว้ข้างนอก ในงานประเพณีสืบสานวัฒนธรรม ผู้ชายจะสวมใส่ เสื้อโตะ ส้วงฮี ส่วนผู้หญิงสวมใส่เสื้อก้อม ผ้าซิ่นลายแดงไหม กิจกรรมของไทยทรงดำ จะมีงานสืบสานประเพณีไทยทรงดำ ช่วงสงกรานต์ งานกิจกรรมฟื้นฟูตาข้าวเม่า

ลาวเวียง บริบทของการผลิต (Context of Production) มีการรวมกลุ่มทอผ้ามีทั้งผู้หญิงสูงวัย และวัยรุ่น มีคนรุ่นใหม่มาเรียนรู้ทอผ้า เพื่อใส่ในชุมชน และจัดจำหน่ายเป็นอาชีพเสริม มีการส่งผ้าทอของกลุ่มเข้าประกวด ผู้ทอผ้าซิ่นตีนจกลาวเวียงในอุ้มทองมีราว ๑๐ คน ที่มีความรู้ความสามารถถ่ายทอดให้กับคนอื่น ๆ ในกลุ่มได้ ผู้ผลิต/ทอผ้า กระบวนการผลิต วัสดุ-อุปกรณ์ วัตถุดิบฝ้าย (ด้าย) ไหมแท้ (ไหมจูล ไหมบ้าน) ไหมประดิษฐ์ ที่ซื้อมาจากชุมชนอื่น สีของผ้าจะย้อมสีเคมี มีสีหลักคือ น้ำเงิน แดง เหลือง เขียว ขาว ทั้งหมด ๕ สี สีที่เป็นเอกลักษณ์ คือ น้ำเงิน ลวดลาย องค์ประกอบของผ้า แบ่งเป็น หัวซิ่น ตัวซิ่น ตีนซิ่น ประเภทของตัวซิ่นแบ่งออกเป็น ซิ่นหมี่ ซิ่นคั้น ซิ่นลาย ตัวอย่างลาย เช่น ลายขอ (ลายเอกลักษณ์ ที่ได้รับรางวัลการประกวดระดับจังหวัด) ลายโบราณที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น ลายบังก่องแง่ง (ลูกน้ำ) ลายสายน้ำเต้า ลายตวยน้อย สื่อวัตถุประสงค์ความหมายสีที่ใช้ในการทอผ้ามีความหมายสื่อถึงสิ่งต่าง ๆ น้ำเงินหมายถึง สีของความรักชาติ แดงหมายถึงสีของเลือดของพี่น้องชาวลาว เขียวหมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ของข้าวในนา เหลืองหมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง ขาวหมายถึง ความบริสุทธิ์ การทำบุญกุศล หน้าที่ ผ้าทอ เสื้อผ้า ใช้ในงานออกร้านขายผ้า เทศกาลประกวดผ้าทอระดับจังหวัด ในงานบุญ งานเทศกาลตามประเพณี คุณค่าไม่ได้ให้คุณค่าเฉพาะ สำหรับผู้ใช้ เป็นเครื่องแต่งกาย กระบวนการ (วาระโอกาสในการใช้) ผู้หญิงทุกวัย ในชีวิตประจำวัน ใส่ชุดทั่วไปตามสมัยนิยม โอกาสพิเศษ (พิธีกรรม) ผู้หญิงใส่ซิ่น

ตีนจกลาวเวียง ผ้าสไบ (ลายแดง-ขาว) ไปงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานแต่งงานบวช งานวัด มีการทอผ้าเพื่อทำหมอน สำหรับใช้ในงานบวชของลูกชาย สำหรับใช้ในงานแต่งงานของลูกสาว ต้องใช้หมอนไปขอขมา และงานประเพณีสืบสานวัฒนธรรม ผู้หญิงวัยเด็ก วัยสาว วัยสูงอายุ นุ่งซิ่นตีนจกลาวเวียง ไปงานประเพณีต่าง ๆ ได้แก่ ทำขวัญข้าว ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ บุญเดือน ๓ (บุญข้าวจี่) สงกรานต์ในเดือนเมษายน แห่ดอกไม้ ใต้ปะทาย ประเพณีบุญบั้งไฟประจำปี ตำบลอนคา ณ บริเวณลานตากข้าวสีแยกตีนเป็ด ตำบลอนคา อำเภออุ้มทอง (ช่วงเดือนพฤษภาคม) ประเพณีสารทลาว ในงานบุญเดือน ๑๐ ชาวบ้านตำบลอนคาทุกครัวเรือนจะกว่นขนมกระยาสารท เพื่อนำมาถวายแด่พระสงฆ์ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐

ลาวครั้ง บริบทของการผลิต (Context of Production) ไม่มีการทอผ้าหรือผู้ผลิตในอำเภออุ้มทอง ชาวลาวครั้งส่วนหนึ่งได้รับการสืบทอดผ้าเก่ามาจากบรรพบุรุษ ส่วนใหญ่ซื้อผ้าซิ่นลาวครั้ง และผ้าทอมาจากชุมชนอื่น เช่น เดิมบางนางบวช อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี สี ของผ้า ในอดีตสืบธรรมเนียมที่ได้มาจากธรรมชาติและการใช้สีที่ให้ความรู้สึกร้อนแรง เช่น สีแดงจากครั่ง สีส้มจากหมากสุก สีเหลืองจากหัวขมิ้น สีดำจากมะเกลือ สีครามจากต้นครามผสมกับปูนกินหมาก ส่วนลวดลายผ้าทอให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ลาวครั้ง มีความชำนาญในการใช้สีตรงข้าม และขัดแย้งมาอยู่ด้วยกันอย่างกลมกลืนงดงาม มีสีหลัก ๕ สี คือ แดง เขียว ดำ ขาว เหลือง สีที่เป็นเอกลักษณ์ สีแดง (ตีนของผ้าจากเป็นสีแดง) ลวดลาย องค์ประกอบของผ้า แบ่งเป็น หัวซิ่น ตัวซิ่น ตีนซิ่น ประเภทของตัวซิ่นแบ่งออกเป็น ซิ่นหมี่ ซิ่นคั่น ซิ่นลาย โครงสร้างของลายจกส่วนใหญ่จะเป็นลายเรขาคณิตขนาดใหญ่ เช่น ลายข้าวหลามตัด ลายสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลายสามเหลี่ยม มีลักษณะเป็นลายผสมที่นำลายเล็ก ๆ คือ ขิดหน่วย ขิดดอกและขิดขอ มาออกแบบผสมกัน การทอตีนซิ่นจกจะเว้นส่วนปลายของซิ่นไว้เป็นสีพื้นแดงหรือดำแล้วแต่ชนิดของ ซิ่นและทอปลายสุดด้วยแถบสีเหลืองหรือสีเขียว ลายที่เป็นที่นิยม เช่น ลายขอหลวง การให้ความหมายของผ้า ไม่มีการสื่อความหมายด้วยผ้า หน้าที่ ของผ้าทอ เสื้อผ้า

ใช้ในงานบุญ งานเทศกาลตามประเพณี งานที่หน่วยงานของรัฐเชิญไปร่วมกิจกรรม คุณค่า เป็นตัวแทนของความรัก ความผูกพัน ที่ผู้ใหญ่ถักทอให้ลูกหลาน และ เครื่องยาคิดได้สวมใส่ไปงานสำคัญ ๆ ของวิถีชีวิต และให้เป็นสมบัติแม่ ย่า ยาย ให้เก็บรักษาเป็นที่ระลึกนึกถึง สำหรับผู้ใช้และเครื่องแต่งกาย ผู้หญิงและผู้ชายทุกวัย ชีวิตประจำวัน ใส่ชุดทั่วไปตามสมัยนิยม ในโอกาสพิเศษ (พิธีกรรม) ผู้ชายจะมีผ้าขาวม้าคาดเอวเป็นลายตารางหมากรุก ๕ สี ใส่ไปร่วมงานประเพณีต่าง ๆ สำหรับผู้หญิงใส่ซิ่นตีนจกลาวครั้ง ไปงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานแต่งงานบวช งานวัด และในงานประเพณี สืบสานวัฒนธรรม ผู้หญิงวัยเด็ก วัยสาว วัยสูงอายุ นุ่งซิ่นตีนจกลาวครั้งไปร่วมงานประเพณี ประเพณีแห่งธงสงกรานต์ ประเพณีทำบุญกลางบ้าน

ตอนที่ ๒ ภาพยนตร์สารคดีสั้น สื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนผ่านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว อ่าเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย ๓ ชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทยทรงดำ ลาวเวียง ลาวครั้ง ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการผลิตภาพยนตร์ มี ๓ ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนแรกในการเตรียมการก่อนถ่ายภาพยนตร์สารคดีสั้น (Pre - Production) ขั้นตอนที่ ๒ การถ่ายทำภาพยนตร์ (Production) ขั้นตอนที่ ๓ หลังการถ่ายทำ (Post - Production) ผลผลิตได้คือ ภาพยนตร์สารคดีสั้น เรื่อง “ถิ่นทอ อุ้มทอง” เวลา ๑๕ นาที ดังภาพที่ ๒

ภาพที่ ๒ ภาพยนตร์สารคดีสั้น เรื่อง “ถิ่นทอ อุ้มทอง”

(ที่มา: อารีญา จุ้ยจำลอง และคณะ, ๒๕๖๑ข)

โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตภาพยนตร์ ดังนี้คือ

๑) เยาวชน ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชุมชนด้านผ้าทอ มีส่วนร่วมเป็นผู้สื่อสารอัตลักษณ์ผ้าทอของชุมชนตนเอง ร่วมวาดแผนที่เดินดิน ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มาบอกกล่าว พาคณะผู้วิจัยไปยังเส้นทางและสถานที่สำคัญ ๆ ของชุมชน รวมถึงช่วยคัดเลือกเนื้อหา บอกเล่าเรื่องราวที่สามารถสื่อความหมายได้ตรงกับความต้องการชุมชน ๒) สำหรับกระบวนการผลิตภาพยนตร์ ชุมชนร่วมคิดบทภาพยนตร์สารคดีสั้นและการแสดงเป็นตัวละคร บอกเล่าเรื่องราว ร่วมให้ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสถานที่ (Location) ในการถ่ายทำ จากสถานที่จริงของชุมชนแต่ละชาติพันธุ์ ตั้งแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ๓) ชุมชนร่วมประเมินเนื้อหา และความพึงพอใจภาพยนตร์สารคดีสั้น เรื่อง “ถิ่นทอ กู่ทอง” โดยเปิดเวทีเสวนา ให้ตัวแทนชุมชนร่วมบอกกล่าวแสดงความคิดเห็นต่อการรับรู้ คุณค่าและความพึงพอใจ บอกเล่าจากการชมภาพยนตร์และกิจกรรมโครงการ ช่วยตรวจสอบเนื้อหา ก่อนนำไปสื่อสารทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อไม่มีข้อโต้แย้งหรือขัดต่อวัฒนธรรมและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์

ตอนที่ ๓ ความพึงพอใจภาพยนตร์สารคดีสั้น สื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนผ่านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษา ดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ผู้เข้าร่วมประเมินผล จากกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ๓ ชุมชน ได้แก่ ไทยทรงดำ (หมู่ ๖ ตำบลบ้านดอน) ลาวเวียง (หมู่ ๑ ตำบลดอนคา) และลาวครั่ง (หมู่ ๑๐ ตำบลกู่ทอง) จำนวน ๓๐ คน พบว่า เพศชาย จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐ และเพศหญิง จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐

ระดับอายุ ๑๓ - ๒๕ ปี จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๓
ระดับอายุ ๒๖ - ๓๘ ปี จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖๗
ระดับอายุ ๓๙ - ๕๐ ปี จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖๗ และระดับอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓๓

อาชีพของกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๓ ชุมชน พบว่า อาชีพเกษตรกรรมมากที่สุดจำนวน ๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓๓ อาชีพรับจ้าง รองลงมา จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐ อาชีพนักเรียน จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐ และแม่บ้าน พ่อบ้าน จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐ และอาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๖๗

ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างทั้ง ๓ ชุมชน พบว่า มีระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษา จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖๗ ระดับมัธยมต้น จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐ และระดับมัธยมปลาย จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐ ระดับ ปวช. จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐ และระดับปริญญาตรี จำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๓๓

ตารางที่ ๑ ผลการประเมินความพึงพอใจภาพยนตร์สารคดีสั้นของผู้เข้าร่วมประเมินผล

ความพึงพอใจภาพยนตร์สารคดีสั้น	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	ผลการ ประเมิน
๑. ความถูกต้องของเนื้อหา เรียงราว	๓.๕๐	๐.๕๐	มาก
๒. การลำดับเรื่อง มีความน่าสนใจ	๓.๕๓	๐.๕๐	มาก
๓. เนื้อหา มีความเหมาะสมกับเยาวชน	๓.๒๓	๐.๖๗	มาก
๔. การดำเนินเรื่อง มีความน่าสนใจ	๓.๖๐	๐.๔๙	มาก
๕. ภาพ และเสียง มีความเหมาะสม	๓.๓๓	๐.๗๐	มาก
๖. ภาพ และเสียง มีความน่าสนใจ	๓.๑๗	๐.๖๙	มาก
๗. ความถูกต้องของภาษาที่ใช้	๓.๕๐	๐.๖๒	มาก
๘. ความชัดเจนของเสียง	๓.๔๐	๐.๕๕	มาก
๙. เทคนิคการนำเสนอภาพยนตร์ สารคดีสั้น เรื่อง “ถิ่นทอ อุ่ทอง” มีความเหมาะสม	๓.๔๓	๐.๕๖	มาก

ความพึงพอใจภาพยนตร์สารคดีสั้น	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	ผลการ ประเมิน
๑๐. ความต่อเนื่องการเล่าภาพยนตร์สั้น เรื่อง “ถิ่นทอ อุ้มทอง”	๓.๔๐	๐.๕๕	มาก
๑๑. ภาพรวม การนำเสนอภาพยนตร์ สารคดีสั้น เรื่อง “ถิ่นทอ อุ้มทอง” มีความน่าสนใจ	๓.๔๗	๐.๕๖	มาก
๑๒. เมื่อชมภาพยนตร์สารคดีสั้น เรื่อง “ถิ่นทอ อุ้มทอง” จนทำให้เยาวชน เห็นคุณค่าผ้าทอเพิ่มขึ้น	๓.๔๐	๐.๕๕	มาก
รวม	๓.๔๑	๐.๕๘	มาก

(ที่มา: อารียา จุ้ยจำลอง, ๒๕๖๑)

๒. ผลการประเมินความพึงพอใจ จากตารางที่ ๑ พบว่า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๕๘ ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก

๓. ผลจากการประเมินภาพยนตร์สั้น จากตัวแทนกลุ่มลาว ๓ ชาติพันธุ์ แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะในภาพยนตร์สารคดีสั้น เรื่อง “ถิ่นทอ อุ้มทอง” ตรวจสอบเนื้อหาข้อมูล ก่อนนำเผยแพร่ทางออนไลน์และออฟไลน์ ดังนี้

“ภาพยนตร์สารคดีสั้น ถือว่าทำได้ดีมาก เห็นภาพสะท้อนของวิถีชีวิต ในชุมชนเป็นการแนะนำชุมชนให้คนภายนอกรู้ว่าภายในชุมชนของเรามีอะไร เรื่องราวของชุมชนไม่ค่อยมีใครมานำเสนอในรูปแบบภาพยนตร์สารคดีที่เจาะเกี่ยวกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม ที่ชอบเป็นพิเศษคือการเลือกเกี่ยวกับสถานที่ในการถ่ายทำทั้งของไทยทรงดำ ลาวครั้ง ลาวเวียง” (อธิป ย้อนเพชร, ๒๕๖๑, สัมภาษณ์)

“ภาพยนตร์สารคดีสั้น ได้ถ่ายทอดสิ่งที่มีอยู่ที่เป็นที่เชิดหน้าชูตา ผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ให้คนชนรุ่นหลังได้เห็น สามารถบอกได้ว่าผ้าของเราสามารถห่อออกมาได้อย่างสวยงาม สิ่งที่ได้ถ่ายทอดออกมาจากภาพยนตร์สารคดีเป็นตัวตนของเราทั้งนั้น เอกลักษณ์คือการทอผ้า ความเป็นอยู่ การแต่งกาย แม้ว่าคนรุ่นใหม่ไม่เหมือนคนรุ่นแม่ ๆ ที่อยากจะรักษาสืบทอดสิ่งนี้ไว้” (จันทนา จุลโพธิ์, ๒๕๖๑, สัมภาษณ์)

“บ้านเราไม่ได้ทอผ้าแล้ว ได้มาชมภาพยนตร์เรื่องนี้แล้ว ได้รับรู้เรื่องราวที่มาผ้าทอ ทำให้อยากฟื้นฟูให้ลาวครั้งให้กลับมาทำทอผ้าอีกครั้ง กิจกรรมครั้งนี้ได้มีเพื่อนต่างชุมชนต่างลาว มีฝีมือในการทอผ้า มีโอกาสให้แม่ ๆ ชาวเวียง ที่บ้านดอนคา ไปช่วยสอนพวกเราเรียนรู้การทอผ้า” (แวง สว่างแจ้ง, ๒๕๖๑, สัมภาษณ์)

“เมื่อชมภาพยนตร์สารคดีแล้วก็เหมือนได้ย้อนเวลากลับไปยังอดีต มีความสุข สำหรับในชุมชนลาวครั้งไม่มีการทอผ้าแล้วก็จริง แต่ยังคงสวมใส่ผ้าที่เป็นสัญลักษณ์ของลาวครั้ง ที่มีการออกแบบโดยคนรุ่นใหม่ ส่วนผ้าที่เห็นในภาพยนตร์สารคดีสั้น เป็นผ้าของคุณยายที่เก็บรักษาไว้อย่างดีอายุผ้าประมาณ ๑๐๐ ปี เราที่เป็นลูกหลานแทบไม่รู้ว่ามีผ้า ถือเป็นสมบัติของพ่อแม่ ปู่ย่าตายายเป็นมรดกตกทอดแบ่งเป็นสมบัติให้ลูกหลาน ผ้าจกลาวครั้งก็ตกทอดกันมา ดูภาพยนตร์สารคดีนี้ทำให้เรามีความหวังว่าในภายภาคหน้า ชุมชนอาจจะได้รู้ฟื้นการทอผ้าลาวครั้งขึ้นมาอีกครั้ง เรื่องลายผ้าลาวครั้ง ซึ่งเป็นผ้าโบราณ ที่ตกทอดจากบรรพบุรุษ ที่นำเสนอในภาพยนตร์สารคดีไม่ได้หวัง หรือกลัวว่าใครจะลอกเลียนแบบ แต่อยากให้เผยแพร่ให้คนอื่นได้รับรู้ ได้นำไปใช้ประโยชน์ชอบทุกอย่างที่นำเสนอในภาพยนตร์สารคดีสั้น ไทยทรงดำ มีการนุ่งกระโจมอก อาบน้ำ นารักดีเห็นแล้วนั่งยิ้มตาม ได้เห็นวิถีชีวิตจริง ๆ ชุมชนลาวครั้งของเราสมัยก่อนผู้เฒ่าผู้แก่ก็อบน้ำจากโอ่งแบบนี้ เหมือนเราได้เห็นในภาพอดีตของตัวเอง” (ทวิ แก้วสระแสน, ๒๕๖๑, สัมภาษณ์)

จากกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสามชุมชนประกอบด้วย ไทยทรงดำ ลาวเวียงและลาวครั้ง ได้ชมภาพยนตร์สารคดีสั้น เรื่อง “ถิ่นทอ อู่ทอง” พบว่า ตัวแทนชุมชน

กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมประเมินผล มีความพึงพอใจระดับมาก ชุมชนผู้มีส่วนร่วมในการสร้างภาพยนตร์ เยาวชนและประชาชนชุมชน และเจ้าของผ้ามีความรู้เรื่องผ้าทอเพิ่มจากการร่วมกิจกรรมและกระบวนการผลิตภาพยนตร์ที่สะท้อนจากการได้ตอบให้ความคิดเห็น และมีความภาคภูมิใจมองเห็นคุณค่าในอัตลักษณ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอเพิ่มขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

การสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวผ่านประเพณีท้องถิ่น อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ไทยทรงดำ ลาวเวียง ลาวครั่ง มีจุดร่วมกันในแง่ มีการนับถือผีบรรพบุรุษและนับถือพุทธศาสนา แต่การนำผ้าทอไปใช้ในวิถีชีวิต พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาลสำคัญทางศาสนามีความแตกต่างกันคือ ไทยทรงดำใช้ผ้าทอเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ลาวเวียงและลาวครั่ง สร้างสรรค์ลวดลายผ้าที่อิงมาจากความเชื่อทางพุทธศาสนาและมักนำผ้าทอมาใช้ในโอกาสสำคัญทางศาสนา ไทยทรงดำมีจุดเด่นในการใช้สีดำ ลาวเวียงมีจุดเด่นในการใช้สีน้ำเงิน และลาวครั่งมีจุดเด่นในการใช้สีแดงในการทอผ้า สอดคล้องกับ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (๒๕๕๙) ได้กล่าวไว้ว่า ผ้าทอและลายผ้าลาวจะเกี่ยวข้องกับเชื่อมโยงกับการนับถือผีและนับถือพุทธศาสนา ในส่วนของการสื่อความหมายในการใช้สีในการทอผ้าและประดับตกแต่งของชาวไทยทรงดำมีการทอผ้าหลายชนิด เช่น ผ้าลายแดงโมผ้าลายแดงโมสอดดั้นเงินหรือ ดั้นทอง ผ้ามัดหมี่ ผ้าขาม้า ผ้าพื้นสีต่าง ๆ ซึ่งแต่ละสีมีความหมายและความเชื่อที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะสีคราม ซึ่งเป็นสีที่ชาวไทยทรงดำใช้เป็นสีหลักในพื้นที่ส่วนใหญ่ของผืนผ้า โดยมีความเชื่อที่เกิดจากการเก็บกตทางอารมณ์ของผู้ย้อม โดยแสดงความรู้สึกออกมาทางผืนผ้า ซึ่งหมายถึงความเดียวดายของกลุ่มชนไทยทรงดำที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนจนกลายเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับ บุญเสริม ตินตะสุวรรณ (๒๕๕๕) สำหรับสีที่เกี่ยวกับความเชื่อของชาวไทยทรงดำมี ๖ สี และจิวรรณ จันพลา (๒๕๕๙) ได้อธิบายถึงหลักการสำคัญของปฏิสัมพันธ์

สัญลักษณ์อันประกอบด้วย มนุษย์มีพฤติกรรมกระทำต่อสิ่งต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับ “การให้ความหมาย” ของสิ่งนั้น การให้ความหมายของวัตถุหรือสิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์เป็นการกระทำผ่าน “สัญลักษณ์” เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในการให้ความหมายต่อสิ่งใด ๆ นั้นเป็นผลผลิตอันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ในสังคม จะเห็นว่าการให้ความหมายของสีตามความเชื่อของชาวไทยทรงดำนั้นก็มาจากพฤติกรรมของชาวไทยทรงดำที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยการอธิบายความหมายของลวดลายและสีของผ้าทอล้วนมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในอดีตนั่นเอง

กระบวนการผลิตภาพยนตร์สารคดีสั้น สื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนผ่าน วัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว อ่าเภออุทอง จังหวัด สุพรรณบุรี มี ๓ ขั้นตอนหลัก ตั้งแต่ขั้นตอนแรกในการเตรียมการก่อนถ่าย ภาพยนตร์สารคดีสั้น (Pre Production) ขั้นตอนที่ ๒ การถ่ายทำภาพยนตร์ (Production) และขั้นตอนหลังการถ่ายทำ (Post-Production) ผลผลิตได้ สารคดีสั้น เรื่อง “ถิ่นทอ อุทอง” คณะผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจที่เกิดขึ้นและ นำมาใช้สร้างสรรค์ เกิดจากการชมภาพยนตร์สารคดีที่มีเนื้อหา เกี่ยวกับวิถีชีวิต ชุมชน คือ “สวรรค์บ้านนา” และ “เพลงของข้าว” ของอรุพงษ์ รัชชาสัตย์ และ ภาพยนตร์อินเดีย ในรูปแบบภาพยนตร์สั้นสารคดีของผู้กำกับ แอนดรูว์ ฮินตัน จอห์นนี่ เบิร์ค ความโดดเด่นของภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวถึงแม้เนื้อหาจะ พยายามสื่อสารปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนแต่มุมมองการเล่าเรื่องกลับเต็มไปด้วยความหวัง โดยเฉพาะแสง และสี การจัดองค์ประกอบภาพและการใช้ดนตรี ประกอบ และภาพยนตร์สารคดีเรื่อง อัศจรรย์ตลาดปลาสีคิจิ (TSUKIJI WONDERLAND) กำกับภาพยนตร์โดย นาโอะทาโระ เอนโดะ ภาพยนตร์เรื่องดังกล่าวได้สื่อสารจิตวิญญาณ ความมีมนต์ขลังและเสน่ห์ของ สถานที่ รวมถึงความยาวนานของตลาดสีคิจิที่กลายเป็นตำนาน และกลายเป็น มรดกด้านวัฒนธรรมที่สื่อสารออกมาได้อย่างโดดเด่น จากกิจกรรมโครงการวิจัยนี้ ได้นำกระบวนการมานุษยวิทยามาใช้ในการศึกษาข้อมูล ทำแผนที่เดินดิน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ และกระบวนการมีส่วนร่วมในการ

ผลิตภาพยนตร์ เปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ลาวร่วมเป็นนักแสดง คัดเลือกเนื้อหา เพื่อผลิตเป็นภาพยนตร์สารคดีสั้น รวมถึงให้ชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นภายหลังชมภาพยนตร์ โดยตัวแทนของชุมชน ช่วยตรวจสอบเนื้อหาข้อมูลของชาติพันธุ์ตนเอง รูปแบบและการทำเสนอ ไม่ขัดต่อความเชื่อจารีตประเพณีของกลุ่ม ทำให้สามารถนำเสนอและเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณะ โดยไม่มีข้อโต้แย้งในภายหลัง กระบวนการผลิตโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนแต่ละชุมชนได้รับรู้เรื่องราวเนื้อหาสื่อ (Content) วิถีชีวิต คุณค่าของผ้าทอระหว่างวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น การนำแนวทางการสร้างด้วยเหตุนี้ ภาพยนตร์สารคดีสั้น เรื่อง “ถิ่นทอ อุ้มทอง” จึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้เยาวชนและคนในชุมชน เกิดการรับรู้ ความภาคภูมิใจ และตระหนักในคุณค่าของผ้าทอเพิ่มขึ้น รวมทั้งเกิดเป็นเครือข่ายแลกเปลี่ยนรู้ระหว่างชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวทั้ง ๓ ชุมชน ในอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลจากการมีส่วนร่วมในการผลิตภาพยนตร์สารคดีสั้นและการเปิดเวทีเสวนาบอกเล่าเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง ๓ ชุมชน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความภาคภูมิใจผ้าทอของกิจกรรมโครงการวิจัยก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ลาว ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มองเห็นรับรู้ เรื่องราวของลาวต่างกลุ่ม สะท้อนให้ตนเองตระหนักและเห็นคุณค่าผ้าทอของตนเองมากขึ้น เมื่อมีการถามถึงที่มาของผ้าและได้รับชื่นชม ซึ่งเป็นการเน้นย้ำให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าผ้าทอเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งกระบวนการที่นำกลุ่มชาติพันธุ์สามลาวมารวมกันก่อให้เกิดเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชน เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม มีการนัดหมายเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ชำมผลิตภัณฑ์ ชำมชุมชน เพื่อก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวชุมชน การสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของชุมชนเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

๑. ผู้วิจัยต้องเตรียมความพร้อมควรศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมธรรมเนียมปฏิบัติ และความเชื่อของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ก่อนลงพื้นที่ มีข้อห้ามข้อควรปฏิบัติอย่างไร เนื่องด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ยังคงนับถือผี ซึ่งจะมีแนวปฏิบัติ ข้อห้ามของผู้ที่จะเข้าไปเยือนที่บ้านและท้องถิ่นแตกต่างกัน

๒. นำข้อมูลจากผลการวิจัย อัตลักษณ์ชุมชนด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอในกลุ่มชาติพันธุ์ลาว อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ไปต่อยอดในการสร้างสื่อรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ในพื้นที่

๓. สามารถนำข้อมูลไปการจัดทำฐานข้อมูลด้านวัฒนธรรมผ้าทอของชุมชน โดยใช้เทคโนโลยีการสารสนเทศ เช่น เว็บไซต์ สื่อออนไลน์ ช่วยในการเผยแพร่ข้อมูลชุมชนในระดับกว้าง

๔. สามารถนำผลการวิจัยไปต่อยอดในการสร้างสื่อในรูปแบบอื่น ๆ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวชุมชน ให้กับเยาวชน ผู้ที่สนใจทั้งภายใน และภายนอกชุมชน โดยผ่านสื่อออนไลน์

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ.(๒๕๕๑). การจัดการความรู้เบื้องต้นเรื่อง “การสื่อสารชุมชน”. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- แคน สาริกา. (๒๕๕๘, ๘ มกราคม). รอยทางแห่งนายพลคนลาวโซ่ง. **คม ชัด ลึก**, ๔.
- ผู้จัดการออนไลน์. (๒๕๕๗). **เที่ยวอุ้มผาง ท่องสวนหินโบราณ...ปั่นจักรยานไหว้ผี สัมผัสวิถีลาวครึ่ง**. สืบค้น ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐. จาก <https://mgronline.com/travel/detail/9570000118253>
- จันทนา จุลโพธิ์เพชร. **หัวหน้ากลุ่มทอผ้าตีนจกและผ้าทอพื้นบ้าน ตำบลตอนคา อำเภออุ้มผาง จังหวัดสุพรรณบุรี**. สัมภาษณ์. ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- จวีร์วรรณ จันทลา (๒๕๕๙). การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทาง เศรษฐกิจสร้างสรรค์. **วารสารวิชาการ Veridian E – Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**, ๙ (๒), ๘๒-๙๘.
- ทวี แก้วสระแสน. **รองประธานกลุ่มวนเกษตรชุมชนบ้านดงเย็น เทศบาลตำบลท้าวอุ้มผาง อำเภออุ้มผาง จังหวัดสุพรรณบุรี**. สัมภาษณ์. ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.
- นลินี ย้อนเพชร. (๒๕๕๐). **ตำนานและนิทานย่านอุ้มผาง**. สืบค้น ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐. จาก www.gotoknow.org/posts/87864
- วัลย์ลักษณ์ ทรงศิริ. (๒๕๕๙). **ลาวในเมืองไทย กลุ่มชาติพันธุ์ที่คลุมเครือ**. สืบค้น ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐. จาก <http://lekprapai.org/home/view.php?id=790>
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (๒๕๕๙). **พจนานุกรม ผ้าและเครื่องถักทอ**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

แหว สว่างแจ่ม. ประธานกลุ่มวงเกษตรชุมชนบ้านดงเย็น เทศบาลตำบล
ท้าวอุทอง อำเภอยู่งทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์. ๒๖ พฤษภาคม
๒๕๖๑.

บุญเสริม ดินตะสุวรรณ. (๒๕๔๕). **ศึกษาผ้าและเครื่องนุ่งห่มของชาวไทยทรงดำ
ตำบลหนองปลง อำเภอย่อย จังหวัดเพชรบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลป
ศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อธิป ย้อนเพชร. ผู้ก่อตั้งศูนย์ฟื้นฟูวัฒนธรรมไตทรงดำโบราณ ตำบลบ้านดอน
อำเภอยู่งทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. สัมภาษณ์. ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

อารีญา จุ้ยจำลอง, เสาวลักษณ์ ศรีสุวรรณ, พชนิ แสนไชย, สุปราณี
ศิริสวัสดิ์ชัย, วิสิทธิ์ โพธิวัฒน์ และอารยา วาตะ (๒๕๖๑ก). กรอบ
แนวคิดการสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนผ่านวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอของ
กลุ่มชาติพันธุ์ลาว อำเภอยู่งทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มา ปรับปรุงมา
จากแนวคิดสื่อพื้นบ้าน กาญจนนา แก้วเทพ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

_____. (๒๕๖๑ข). ภาพยนตร์สารคดีสั้น เรื่อง “ถิ่นทอ อุ่งทอง”. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

_____. (๒๕๖๑). ผลการประเมินความพึงพอใจภาพยนตร์สารคดีสั้นของผู้เข้าร่วม
ประเมินผล. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์และการสื่อสาร
องค์การ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยา.